

Welke impact hadden de opeenvolgende crisissen op (problematische) kredietschulden? Terugblik op de statistieken uit het jaarverslag 2023 van de CKP

E. Dehon (economist), februari 2024

Inhoudstafel

Abstract	2
1. Macro-economische situatie in België: de effecten van automatische loonindexering en het einde van de energiecrisis in 2023	3
1.1. Automatische loonindexering stimuleert de consumptieve bestedingen van gezinnen	3
1.2. De arbeidsmarkt bleef veerkrachtig in 2023	4
1.3. Hernieuwd vertrouwen in de Belgische economie, maar lager dan in 2021	4
2. Daling in uitstaande contracten en toegekende kredieten in 2023	6
3. Het aantal achterstallige kredietnemers daalt voor het zevende opeenvolgende jaar	7
3.1. Ontwikkeling van het aantal achterstallige kredietnemers in België	7
3.2. Ontwikkeling van het aantal achterstallige kredietnemers per gewest	10
3.3. Ontwikkeling van het percentage achterstallige kredietnemers	13
3.4. Geografische uitsplitsing van het percentage achterstallige kredietnemers in België	15
4. Meer nieuwe achterstallige consumentenkredietnemers in 2023	16
5. Daling van het aantal particulieren met meerdere achterstallige kredieten in de afgelopen 7 jaar	18
6. Het gemiddeld achterstallig bedrag stijgt voor het tweede opeenvolgende jaar	18
7. Het risico op achterstal is groter in de leeftijdsgroep van 25 tot 44 jaar	21
8. Aantal CSR-procedures daalt voor het achtste jaar op rij.	22
8.1. Geografische uitsplitsing van het aandeel van de meerderjarige bevolking in CSR in België	23
8.2. Ontwikkeling van het aantal achterstallige kredieten in CSR-dossiers	24
8.3. Ontwikkeling volgens type aanzuiveringsregeling en looptijd van de CSR-dossiers	25
9. Hoe ziet de toekomst eruit voor gezinnen met problematische kredietschulden?	27

Abstract

Hoe is het na de opeenvolgende crisissen (COVID, inflatie, energie, geopolitiek enz.) gesteld met de particuliere kredietmarkt in België?

In dit artikel analyseren we de statistieken voor 2023 van de Centrale voor kredieten aan particulieren van de Nationale Bank van België in detail. Hierin zijn alle particuliere kredietovereenkomsten geïnventariseerd die particulieren in België afsloten. Daarnaast registreert de CKP ook eventuele betalingsachterstanden voor deze kredietovereenkomsten en alle lopende collectieve schuldenregelingen. Kredietverstrekkers raadplegen deze gegevens in het kader van een kredietaanvraag.

Met dit artikel willen we de nieuwste trends in (problematische) kredietschulden¹ van gezinnen toelichten en nagaan in welke mate ze een beroep doen op een procedure om hun overmatige schuldenlast aan te pakken (collectieve schuldenregeling, hierna CSR genoemd).

We kunnen krediet definiëren als het voorschieten van geld door een erkende kredietverstrekker (een bank, kredietinstelling enz.). Dat bedrag wordt dan verhoogd met rente terugbetaald. Heel wat Belgen hebben een krediet: twee derde van de volwassenen hebben een contract voor een krediet afgesloten. Er zijn twee grote kredietvormen voor particulieren: **hypothecair krediet** voor de aankoop van vastgoed met een hypotheek en **consumentenkrediet** dat alle andere kredietvormen omvat (leningen op afbetaling, verkopen op afbetaling, kredietopeningen).

Kort samengevat stellen we in 2023 het volgende vast:

- de uitstaande contracten en toegekende kredieten dalen;
- het aantal **achterstallige kredietnemers (voor één of meer kredieten) daalt** voor het zevende jaar op rij;
- het aantal **nieuwe achterstallige kredietnemers** voor leningen op afbetaling en kredietopeningen **stijgt** lichtjes voor het tweede jaar op rij;
- de **gemiddelde achterstallige bedragen stijgen** voor het eerst sinds 2014 in de drie Belgische gewesten;
- kredietnemers tussen 25 en 44 jaar lopen een groter risico op wanbetaling;
- de gemiddelde achterstallige bedragen stijgen voor het eerst sinds 2018 fors voor 18-tot 24-jarigen;
- de lopende **CSR-procedures dalen** voor het achtste jaar op rij;
- het aandeel van krediet in CSR-procedures daalt voor het eerst in tien jaar.

Aan het begin van 2023² keken we naar de impact van opeenvolgende crisissen op de schuldenlast van gezinnen met een krediet. Gelet op de resultaten die we in dit artikel bespreken, lijkt de situatie van gezinnen er in 2023 niet of nauwelijks op zijn achteruitgegaan. Hoewel de meeste indicatoren niet zorgwekkend zijn, roepen we alle kredietverstrekkers op om waakzaam te blijven en overmatige schuldenlast te voorkomen. Tekenende zoals een toename van de gemiddelde achterstallige bedragen en van nieuwe achterstallige kredietnemers wijzen op het begin van financiële problemen. We moeten deze cijfers echter bekijken tegen de achtergrond van stijgende rentetarieven en historisch lage cijfers.

¹ We moeten een onderscheid maken tussen krediet en schuldenlast. Krediet is een bijzondere vorm van schuldenlast. Voor meer informatie over andere soorten schulden verwijzen we naar het jaarverslag van het Observatorium over overmatige schuldenlast in Wallonië.

² E. Dehon, 'Terugblik op de statistieken uit het jaarverslag 2022 van de CKP', beschikbaar op <https://observatoire-credit.be/storage/3633/20230206-FR-NL---OCE---Retour-sur-les-statistiques-du-rapport-annuel-2022-de-la-CCP.pdf>

1. Macro-economische situatie in België: de effecten van automatische loonindexering en het einde van de energiecrisis in 2023

Voordat we de cijfers van de CKP analyseren, is het essentieel om hun context te begrijpen. Volgens de economische literatuur³ kan de toekenning van kredietcontracten beïnvloed worden door tal van factoren: de macro- en micro-economische situatie van het land, de sociaaldemografische, culturele en gedragskenmerken van de bevolking enz. We bespreken hier alleen de macro-economische indicatoren waarvoor we over recente gegevens beschikken, maar houden er rekening mee dat ook andere onverklaarde factoren de cijfers voor kredieten aan particulieren kunnen beïnvloeden.

1.1. Automatische loonindexering stimuleert de consumptieve bestedingen van gezinnen.

Intuïtief is een toename van de consumptie van huishoudens gelinkt aan een grotere vraag naar kredietcontracten. In België is "een toename in de kredietverlening (consumenten kredieten) belangrijker dan een toename in het beschikbaar inkomen van de gezinnen om de groei van de consumptie te verklaren."⁴ De consumptieve besteding van gezinnen zit begrepen in het bruto binnenlands product (bbp) waarmee de welvaart wordt gemeten die in een land is gecreëerd.⁵

In 2021 groeide de economie opnieuw en werden de gezondheidsmaatregelen geleidelijk opgeheven (zie tabel 1). Die economische opleving werd in februari 2022 door het Russisch-Oekraïense conflict onderbroken. Wat volgde was een enorme inflatie (+10,3% in 2022), vooral in de energiesector (+57,9% in 2022), die België in haar greep hield. Dit was ongezien sinds de jaren 1970.⁶ De inflatie heeft de koopkracht van de gezinnen deels uitgehold en de kosten voor bedrijven doen stijgen. Door de automatische indexering van de lonen en de maatregelen om de inflatie te beteugelen, bleven de consumptieve bestedingen van gezinnen grotendeels op peil. België vermeed in 2022 een recessie en kreeg een stimulans door de consumptieve bestedingen van particulieren.

Volgens de projecties van de NBB⁷ gaf de Belgische economie in 2023 blijk van een grote veerkracht. Na een piek in oktober 2022 bleef de inflatie in België dalen dankzij lagere gasprijzen. In 2023 bedroeg ze 2,3%.

Over het algemeen bleef de economische activiteit gestimuleerd worden door de groei van de consumptieve bestedingen van de Belgische gezinnen, die hun beschikbaar inkomen in 2023 zagen stijgen. In 2023 werd de koopkracht van gezinnen immers tijdelijk gestimuleerd door het uitgestelde effect van de automatische indexering op een moment dat de reële inflatie al aan het dalen was.

³ Zie onder meer:

- Swain, R. B. (2007). The demand and supply of credit for households. *Applied Economics*, 39(21), 2681-2692

- Vandone, D. (2009). *Consumer credit in Europe: Risks and opportunities of a dynamic industry*. Springer Science & Business Media

- Huyghebaert N. (2015). Studie naar het belang van het consumentenkrediet en het hypothecair krediet voor de Belgische economie, KU Leuven

- Mian, A. en Sufi, A. (2018). Finance and business cycles: The credit-driven household demand channel. *Journal of economic psychology*, 32(3), 31-58

- Borowski, J., Jaworski, K. en Olipra, J. (2019). Economic, institutional, and socio-cultural determinants of consumer credit in the context of monetary integration. *International Finance*, 22(1), 86-102

⁴ Huyghebaert N. (2015). Studie naar het belang van het consumentenkrediet en het hypothecair krediet voor de Belgische economie, KU Leuven 3.

⁵ Het bruto binnenlands product is de som van de consumptieve bestedingen van gezinnen, van bedrijfs- en overheidsinvesteringen en van de netto-uitvoer van het land.

⁶ Cijfers NBB, globale HICP

⁷ Nationale Bank van België, Economic projections for Belgium – December 2023, NBB Economic Review, 2023/#16

Tabel 1: Ontwikkeling van de macro-economische indicatoren in België (2020-2023)

Macro-economische indicatoren	2020	2021	2022	2023
Economische groei (bbp)	-5,7%	6,3%	3,2%	1,5%*
Groei van de uitgaven voor particuliere consumptie	-8,2%	6,3%	3,2%	1,4%*
Inflatie (globale HICP)	0,4%	3,2%	10,3%	2,3%
Inflatie van energieproducten (globale HICP)	-11%	22,4%	57,9%	-28,4%
Netto jobcreatie	3200	93.900	103.700	44.700*
Werkloosheidsgraad (% van de beroepsbevolking, 15-64 jaar)	5,8%	6,3%	5,6%	5,6%*

Bron: NBB

* verwijst naar geschatte gegevens in december 2023

1.2. De arbeidsmarkt bleef veerkrachtig in 2023.

De kredietmarkt is ook gelinkt aan de arbeidsmarkt. Nieuwe banen en een daling van de werkloosheid gaan gepaard met een grotere vraag naar krediet bij particulieren.⁸

In 2022 bleek de arbeidsmarkt solide met een recordaantal nieuwe banen in zowat alle sectoren.⁹ Bovendien daalde de werkloosheidsgraad tussen 2022 en 2021 met 6 procentpunten (zie tabel 1).

De arbeidsmarkt werd ook in 2023 sterker, hoewel het aantal nieuwe banen afnam en de werkloosheidsgraad zich stabiliseerde. De vacaturegraad bleef hoog, hoger dan voor de gezondheidscrisis en dicht bij het recordniveau van 2022. Dit wijst op een structureel probleem met specifieke banen.

1.3. Hernieuwd vertrouwen in de Belgische economie, maar lager dan in 2021

Het vertrouwen van consumenten in de Belgische economie kan ook een impact hebben op hun investeringsplannen en op hun kredietaanvragen (vooral voor hypothecaire kredieten waarover maanden op voorhand wordt beslist). De Nationale Bank heeft een maandelijkse indicator van het consumentenvertrouwen die aangeeft hoe particulieren de toekomst van de Belgische economie zien (prognose van de economische situatie, werkloosheid, de financiële situatie van

⁸ Bethune, Z., Rocheteau, G. en Rupert, P. (2015). Aggregate unemployment and household unsecured debt. Review of Economic Dynamics, 18(1), 77-100

⁹ NBB Verslag 2022, hoofdstuk 4: Economische activiteit en arbeidsmarkt in België, p. 115

gezinnen en het spaarvermogen van gezinnen). We nemen ook een andere indicator in aanmerking: de bereidheid van gezinnen om grote aankopen te doen.

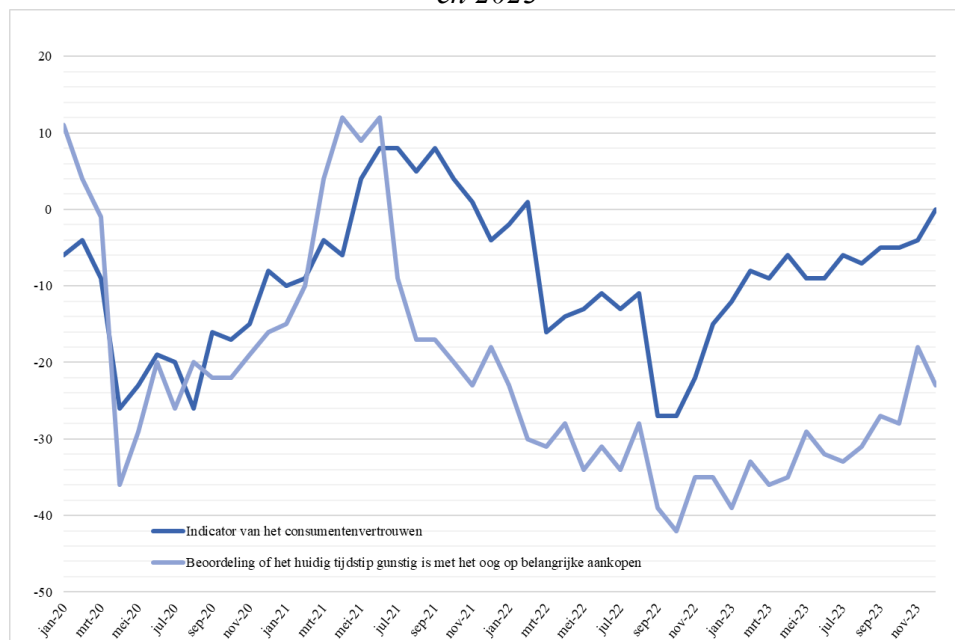
Na afloop van de strikte lockdown in juni 2020 herstelde de index van het consumentenvertrouwen zich van het dieptepunt in augustus 2020 (zie grafiek 1). Door de inflatie van de energieprijzen nam dat hernieuwde vertrouwen in de Belgische economie echter vanaf het laatste kwartaal van 2021 opnieuw af. In maart 2022 na het uitbreken van de oorlog in Oekraïne zijn consumenten nog pessimistischer over de economische situatie in België.

Pas sinds november 2022 hebben consumenten weer vertrouwen in de economie, wat samenvalt met de daling van de energie-inflatie, die in oktober 2022 een hoogtepunt had bereikt. De NBB haalt hiervoor drie factoren als verklaring aan: "Het vooruitzicht op de indexering van de lonen die vele gezinnen volgende maand zullen genieten, de daling van de brandstofprijzen en de uitkering van de overheidspremies op energie stimuleren het vertrouwen van de gezinnen."¹⁰

In 2023 steeg het consumentenvertrouwen vanaf de zomer, maar de stijging bleef beperkt. Eind 2023 zaten we iets boven het langetermijngemiddelde. Dit lijkt erop te wijzen dat gezinnen de energiecrisis te boven zijn gekomen, maar dat het spectaculaire herstel dat we zagen toen de beperkingen ophielden, uitblijft.

Over het algemeen ligt de beoordeling of het huidig tijdstip gunstig is om grote aankopen te doen dicht bij de indicator van het consumentenvertrouwen en volgt deze dezelfde trends. Let wel: in 2021 en 2022 was het pessimisme meer uitgesproken over de bereidheid tot het doen van grote aankopen.

Grafiek 1: Ontwikkeling van de indicator van het consumentenvertrouwen en van de beoordeling of het huidig tijdstip gunstig is met het oog op belangrijke aankopen tussen 2020 en 2023

Bron: NBB

Al deze indicatoren lijken te wijzen op het einde van de inflatiecrisis en een mogelijk herstel van de kredietverlening aan particulieren in 2023.

¹⁰ Nationale Bank van België, 20 december 2022, Maandelijkse consumentenenquête - december 2022, persbericht

2. Daling in uitstaande contracten en toegekende kredieten in 2023

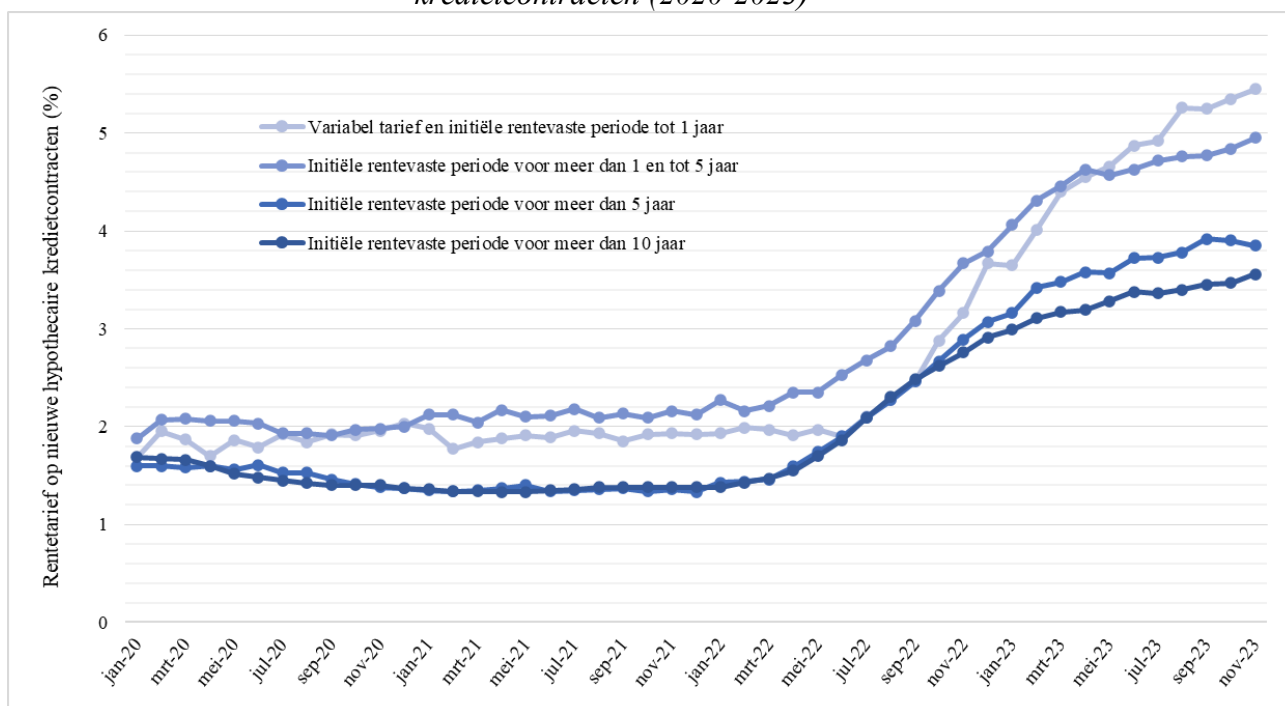
Tussen 2022 en 2023 daalde het aantal lopende kredietcontracten in België (-2%), werden minder nieuwe contracten toegekend (-8%) en daalden de toegekende bedragen (-26%).

Deze resultaten zijn toe te schrijven aan de daling van het aantal nieuwe hypothecaire kredieten. Tussen 2022 en 2023 werd deze kredietvorm 34% minder toegekend en lag het totaal toegekend bedrag 38% lager. In dezelfde periode lijkt het consumentenkrediet enigszins gespaard te zijn gebleven (+2% nieuwe contracten, -2% toegekende bedragen), waarbij vooral het aantal toegekende nieuwe kredietopeningen terugkeert naar een niveau dat vergelijkbaar is met dat van voor de gezondheidscrisis.

Naast de elementen die in het eerste deel aan bod kwamen, zijn er nog twee contextuele elementen die de daling van de hypotheekactiviteit in perspectief kunnen plaatsen: de stijging van de rentetarieven en de vertraging van de vastgoedmarkt.

In 2023 bleek de hoge inflatie achter ons te liggen, maar de niet onaanzienlijke invloed ervan op de rentetarieven was nog niet verdwenen. Zo verhoogde de Europese Centrale Bank de belangrijkste rentetarieven voor kredietinstellingen. Dit is het enige instrument waarover ze beschikt om inflatie tegen te gaan. Grafiek 2 laat zien dat de rentetarieven op alle nieuwe hypothecaire contracten sinds het tweede kwartaal van 2022 meer dan verdubbeld zijn. Deze stijging was zeer uitgesproken in 2023: de gemiddelde tarieven bereikten opnieuw niveaus die we de afgelopen tien jaar niet meer hadden gezien.

Grafiek 2: Ontwikkeling van de gemiddelde rentetarieven op nieuwe hypothecaire kredietcontracten (2020-2023)

Bron: NBB

Hoewel de gezinnen in 2023 meer beleven consumeren, daalde het aantal vastgoedtransacties (zie tabel 2), ondanks een stijging van de vertrouwensindicatoren voor gezinnen. Dit verklaart ook de daling van het aantal verstrekte hypothecaire kredieten. De gemiddelde en mediane prijzen van huizen en appartementen stegen sinds 2022 lichtjes.

Tabel 2: Ontwikkeling van de vastgoedmarkt in België (2021-2023)

Vastgoedmarkt	2021	2022	2023	Veranderingen 2023-2021
Groei in vastgoedtransacties	14,3%	-2,0%	-1,1%	-3,1 procentpunten
Gemiddelde prijs van een huis	€ 295.038	€ 319.123	€ 321.993	+9,3%
Mediaanprijs van een huis	€ 260.000	€ 285.000	€ 288.000	+10,7%
Gemiddelde prijs van een appartement	€ 251.337	€ 260.300	€ 267.848	+6,6%
Mediaanprijs van een appartement	€ 224.000	€ 235.000	€ 240.000	+7,1%

Bron: Vastgoedbarometer van de Federatie van de notarissen

3. Het aantal achterstallige kredietnemers daalt voor het zevende opeenvolgende jaar

De ontwikkeling van het aantal achterstallige kredietnemers (met andere woorden het aantal personen dat bij de Centrale geregistreerd staat voor minstens één achterstallig krediet of een niet-geregulariseerde betalingsachterstand¹¹⁾) kan ons een indicatie geven van eventuele financiële problemen.

Een betalingsachterstand op een krediet leidt niet noodzakelijk tot overmatige schuldenlast. Als wanbetalingen zich echter meermaals voordoen of langere tijd aanhouden, kan overmatige schuldenlast ontstaan.

We bekijken het aantal achterstallige kredietnemers op nationaal niveau en vervolgens volgens gewest.

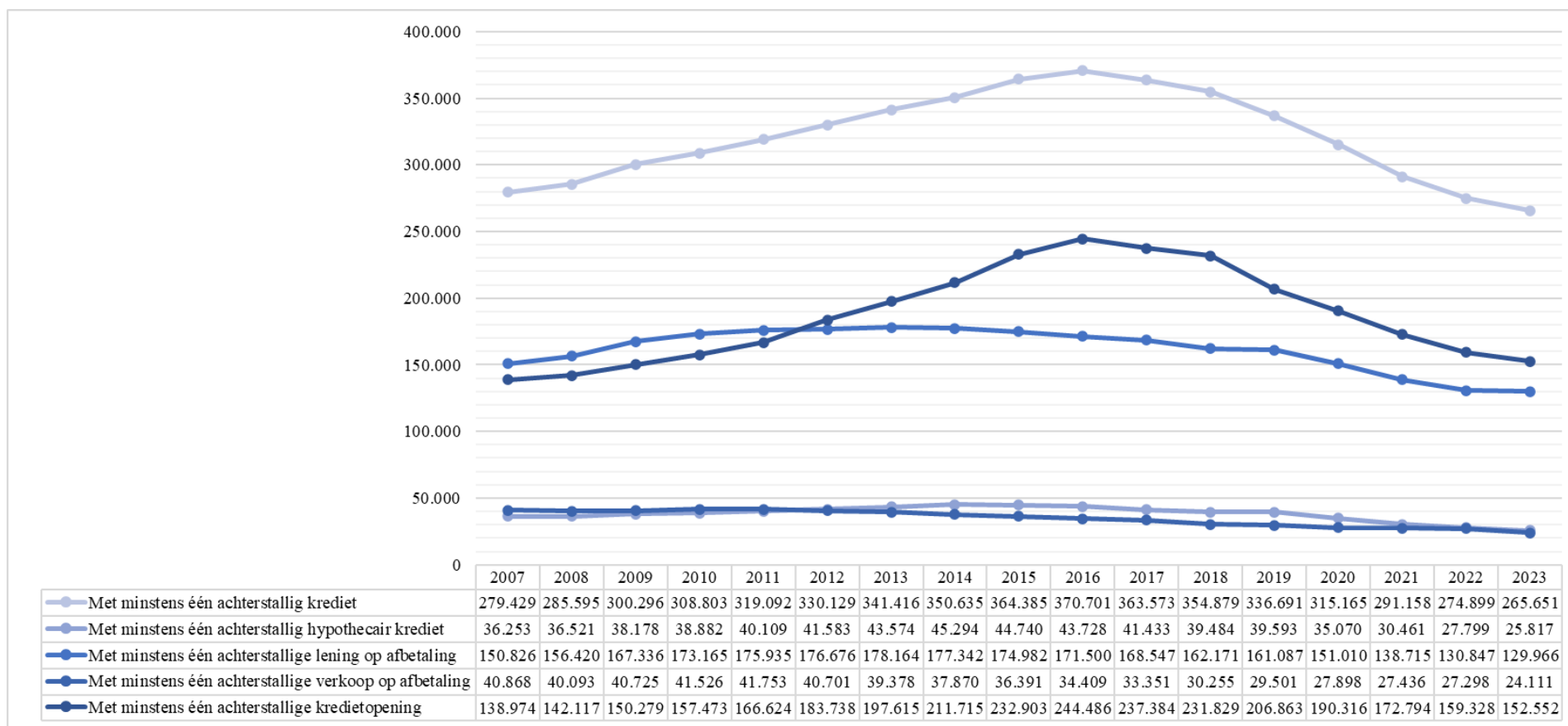
3.1. Ontwikkeling van het aantal achterstallige kredietnemers in België

In grafiek 3 zien we dat het aantal achterstallige kredietnemers voor het zevende opeenvolgende jaar daalt. Hun aantal was sinds 2007 nog nooit zo laag. Bovendien geldt deze daling van het aantal achterstallige kredietnemers voor alle kredietvormen (-4% tussen 2022 en 2023). Let wel: de daling is minder uitgesproken voor leningen op afbetaling (-0,7% tussen 2022 en 2023).

¹¹ De criteria voor de registratie van wanbetalingen die voortvloeien uit kredietovereenkomsten zijn te vinden op de website van de Nationale Bank in de CKP-begrippenlijst (<https://www.nbb.be/nl/kredietcentrales/centrale-voor-kredieten-aan-particulieren-ckp/alles-over-de-ckp/begrippenlijst-van>) of in de methodologische aantekening in het jaarlijks statistisch verslag van de CKP.

Ondanks de afvoering van de meeste steunmaatregelen voor de energiecrisis zien we geen toename van het aantal achterstallige kredietnemers in 2023, wat erop lijkt te wijzen dat dit beleid goed heeft gewerkt.

Grafiek 3: Ontwikkeling van het aantal kredietnemers met minstens één achterstallig krediet in België volgens kredietvorm (2007 - 2023)

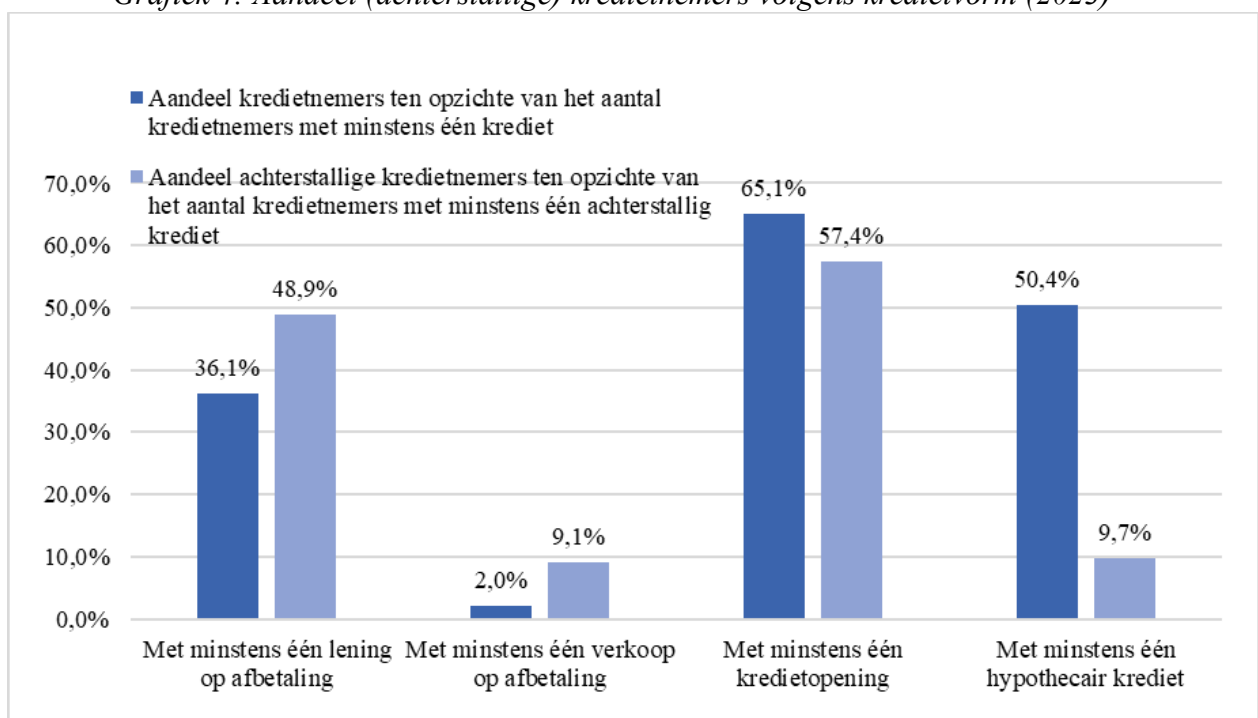
Bron: Gegevens van de CKP

De kredietopening is de meest voorkomende kredietvorm: 65,1% van de kredietnemers heeft er minstens één (zie grafiek 4). Daarnaast heeft 57,4% van de achterstallige kredietnemers een achterstallige kredietopening. Dit kan worden verklaard door de flexibele aflossingsvoorwaarden en de nulstellingstermijn, die moeilijk te bevatten zijn voor de consument. De CKP overschat ook het aantal kredietnemers met minstens één kredietopening. Wanneer een particulier een kredietopening heeft, maar er in de loop van het jaar geen gebruik van maakt, beschouwt de CKP hem toch als een kredietnemer met een kredietopening.

Slechts 36,1% van de kredietnemers sluit een lening op afbetaling af. Toch heeft 48,9% van de achterstallige kredietnemers minstens één achterstallige lening op afbetaling.

Wanbetalingen komen het minste voor bij hypothecair krediet. Slechts 9,7% van de achterstallige kredietnemers heeft een hypothecair krediet, terwijl 50,5% van alle kredietnemers een hypothecair krediet heeft.

Grafiek 4: Aandeel (achterstallige) kredietnemers volgens kredietvorm (2023)

Bron: Gegevens van de CKP

3.2. Ontwikkeling van het aantal achterstallige kredietnemers per gewest

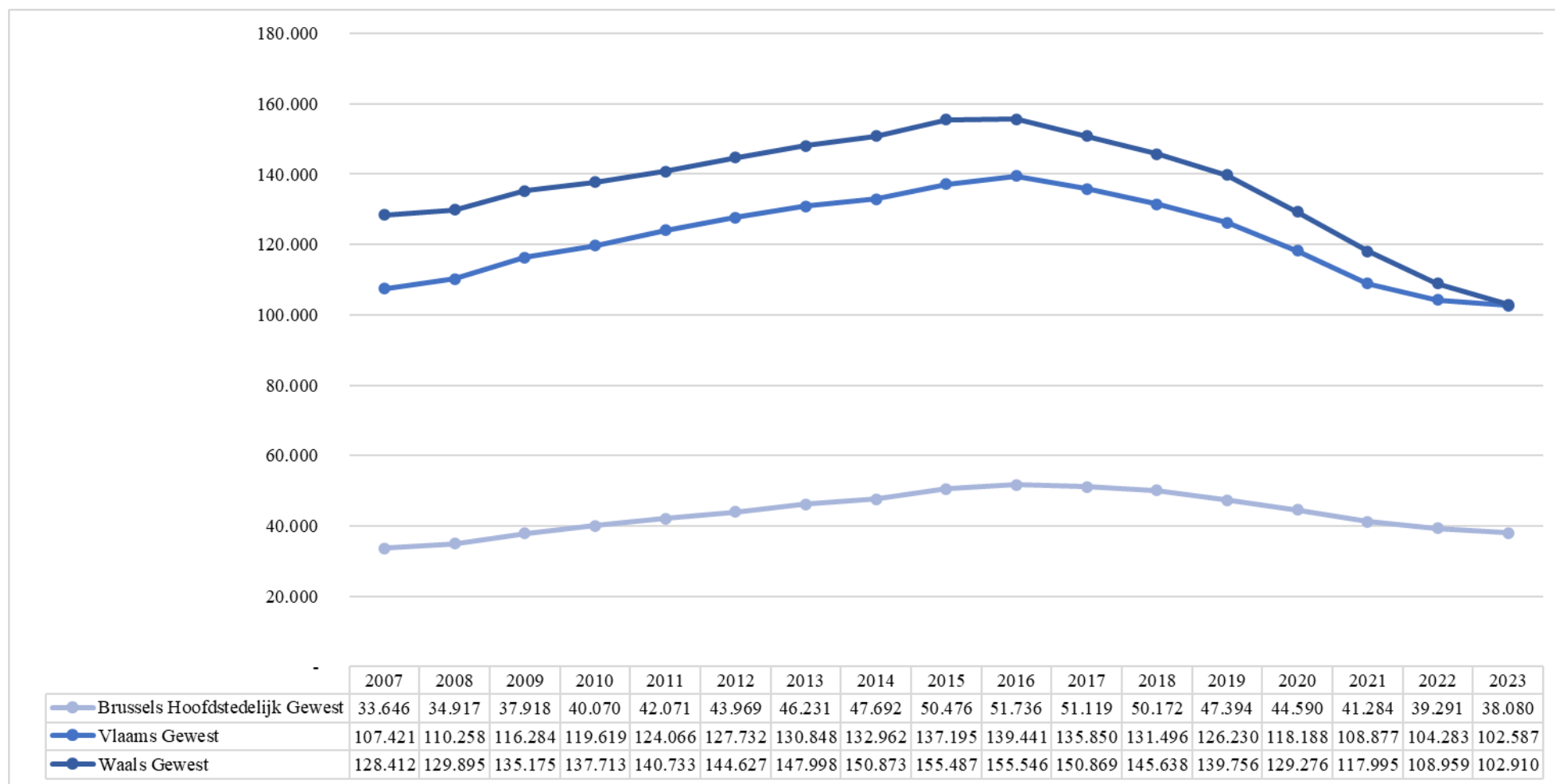
Deze daling van het aantal achterstallige kredietnemers op nationaal niveau zette zich de afgelopen 7 jaar ook in alle gewesten door (zie grafiek 5). In 2023 daalde het aantal achterstallige kredietnemers met 5,5% in het Waals Gewest, met 1,6% in het Vlaams Gewest en met 3,1% in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. In het Waals en Vlaams Gewest was het aantal achterstallige kredietnemers sinds 2007 nooit eerder zo laag. We stellen ook vast dat het aantal achterstallige kredietnemers in het Waals Gewest sinds 2020 sneller daalt dan het aantal

achterstallige kredietnemers in het Vlaams Gewest (voor alle consumentenkredieten en hypothecaire kredieten¹²).

De curve van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest is lager dan de anderen omdat dit gewest minder inwoners heeft. Let wel: de curve van het Waals Gewest ligt boven die van het Vlaams Gewest, hoewel het Waals Gewest bijna tweemaal minder inwoners telt. Als we de meerderjarige bevolking van elk gewest in aanmerking nemen, telt het Brussels Hoofdstedelijk Gewest verhoudingsgewijs het hoogste percentage achterstallige kredietnemers (3,9%). Voor het Waals Gewest bedraagt dat percentage 3,5% en voor het Vlaams Gewest slechts 1,9%.

¹² We weten niet hoe we deze recente trend moeten verklaren. Een grondigere studie naar de aanpak van Waalse achterstallige kredietnemers in de context van de gezondheids crisis zou enkele aanwijzingen kunnen opleveren.

Grafiek 5: Ontwikkeling van het aantal kredietnemers met minstens één achterstallig krediet in België volgens gewest (2007 - 2023)

Bron: Gegevens van de CKP

3.3. Ontwikkeling van het percentage achterstallige kredietnemers

Een toenemend aantal achterstallige kredietnemers kan wijzen op grotere financiële problemen of op een groter aantal kredietnemers.¹³ Om dit te corrigeren, gebruiken we een andere indicator: het percentage achterstallige kredietnemers, de verhouding tussen het aantal achterstallige kredietnemers en het totale aantal kredietnemers.

We hebben twee dimensies gekozen om het percentage achterstallige kredietnemers te benaderen: evolutie in de tijd en per gemeente.

In grafiek 6 zien we een gestage toename van het percentage achterstallige kredietnemers tussen 2011 en 2016¹⁴. Vervolgens daalt hun percentage tussen 2016 en 2023 van 5,9% naar 4,4%. Die daling zet zich in alle Belgische gewesten door.

Deze cijfers wijzen erop dat de daling van het aantal achterstallige kredietnemers geen gevolg is van de daling van het aantal kredietnemers. Gezinnen met een krediet hebben met andere woorden minder betalingsproblemen. Net als bij de bovenstaande indicatoren was het percentage achterstallige kredietnemers nooit eerder zo laag.

We moeten nagaan of deze trend zich in de toekomst doorzet en of het latente effect van de opeenvolgende crisissen verandering in deze situatie brengt.

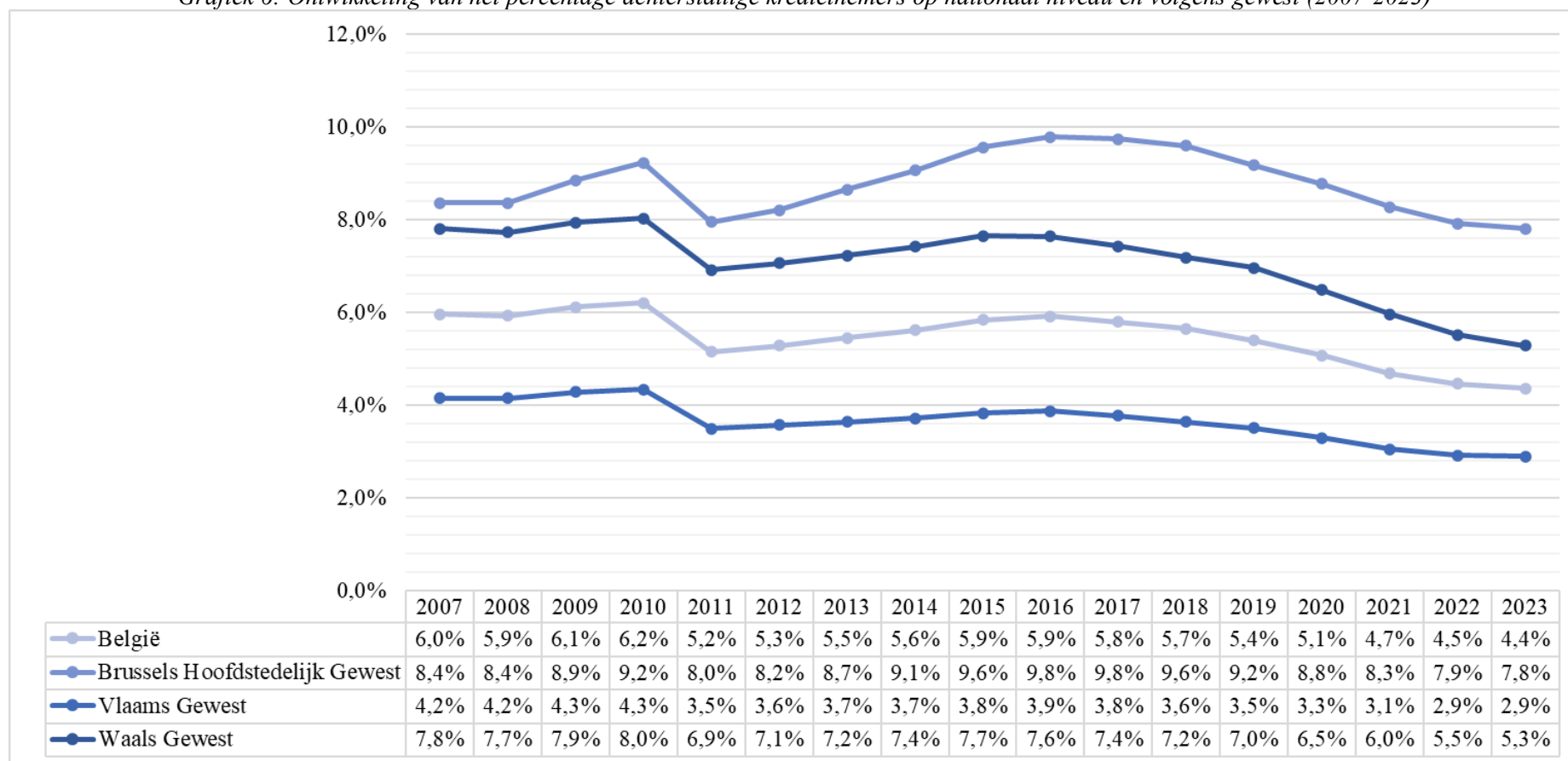
Het percentage achterstallige kredietnemers is hoger in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en het Waals Gewest dan in het Vlaams Gewest. Dit verschil kan niet alleen worden verklaard door de sociaaleconomische verschillen tussen de drie gewesten (inkomen, tewerkstelling enz.), maar ook door de aard van de kredieten die het vaakst worden afgesloten. Het Vlaams Gewest staat er sociaaleconomisch beter voor en Vlaamse kredietnemers sluiten waker hypothecaire kredieten af dan kredietnemers in de andere gewesten. Achterstallige kredieten komen ook minder in rijkere gewesten voor en hypothecair krediet is de kredietvorm met de minste achterstallen.

In het Vlaams Gewest heeft 54,7% van de kredietnemers minstens één hypothecair krediet. Dat aandeel bedraagt slechts 38,4% in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en 47,0% in het Waals Gewest.

¹³ Als het aantal kredietnemers toeneemt, is de kans groot dat er achterstallige kredietnemers bij zijn.

¹⁴ Er was ook een aanzienlijke daling in het percentage achterstallige kredietnemers tussen 2010 en 2011. Dit was een gevolg van een wetwijziging, waardoor het aantal kredietnemers toenam. De wetgever introduceerde de begrippen geoorloofde debetstanden en overschrijding (bij de wet van 13 juni 2010 tot wijziging van de wet van 12 juni 1991 inzake consumentenkrediet). Vanaf 2011 worden die de Centrale geregistreerd als kredietopeningen, wat voorheen niet het geval was als het bedrag van de kredietlijn minder dan 1250 euro bedroeg en het kredietbedrag binnen 3 maanden moest worden terugbetaald.

Grafiek 6: Ontwikkeling van het percentage achterstallige kredietnemers op nationaal niveau en volgens gewest (2007-2023)

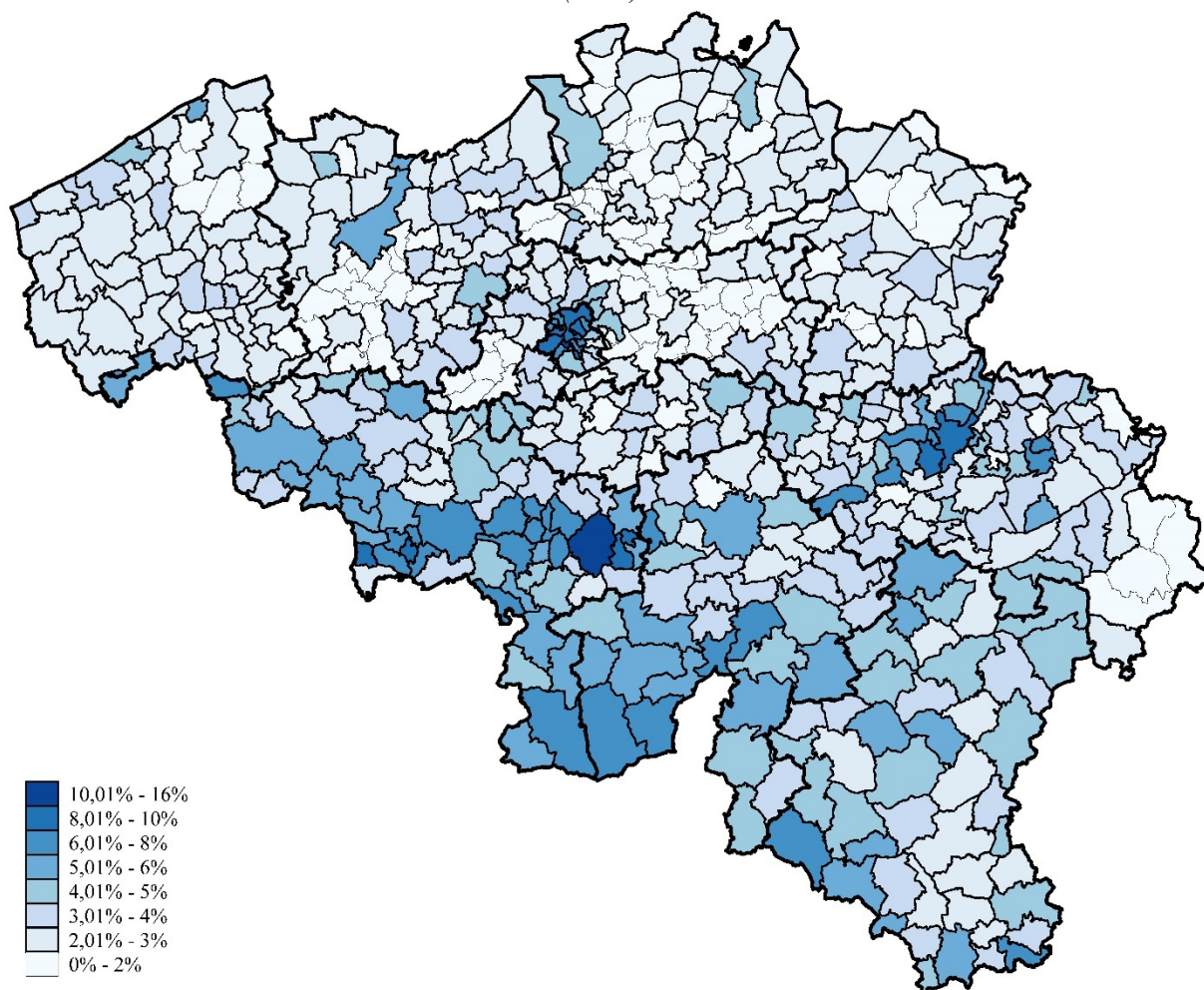

Bron: Gegevens van de CKP

3.4. Geografische uitsplitsing van het percentage achterstallige kredietnemers in België

Kaart 1 toont de uitsplitsing van het percentage achterstallige kredietnemers. De Waalse en Brusselse gemeenten tellen verhoudingsgewijs meer achterstallige kredietnemers dan Vlaanderen.

Kaart 1: Geografische uitsplitsing van het percentage achterstallige kredietnemers per gemeente (2023)

Bron: Gegevens van de CKP

Grensbewoners uit Duitsland en Nederland die in de provincie Luik en in Vlaanderen wonen, hebben ook minder vaak achterstallen dan de overige personen die in hun provincie wonen. Een mogelijke verklaring voor die opvallende vaststelling over de grensstreek met Nederland en Duitsland kan zijn dat deze grensbewoners kredieten vaker in het buitenland dan in België afsluiten.

In Wallonië vinden we de meeste achterstallige kredietnemers terug in de industriële bekkens langs de oevers van de Samber en de Maas (Bergen, La Louvière, Charleroi, Hoei, Luik, Verviers). We zien eenzelfde trend als we de armoedegegevens erbij nemen.¹⁵ Ook andere

¹⁵ F. Ghesquière, Tableau de bord de la Pauvreté en Wallonie, Regards statistiques n° 7, IWEPS, beschikbaar op <https://www.iweps.be/publication/tableau-de-bord-de-la-pauvrete-en-wallonie/>

gemeenten in de Henegouwse laars, zoals Chimay, en in het zuiden van de provincie Namen, zoals Dinant, tellen een groot aantal achterstallige kredietnemers.

In Vlaanderen springen verschillende centrumsteden in het oog door een hoger percentage wanbetalers, zoals Gent, Antwerpen, Oostende en Turnhout.

In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest lijken de achterstallige kredietnemers gelijkmatiger verspreid te zijn, met een zeer hoog percentage in Sint-Joost-Ten-Node, Sint-Gillis, Schaarbeek, Koekelberg, Sint-Jans-Molenbeek, Anderlecht en Brussel (deze gemeenten staan ook in de top 10 van Belgische gemeenten met het hoogste percentage achterstallige kredietnemers). Gemeenten die bekendstaan om hun hogere gemiddelde lonen, hebben dan weer een aandeel achterstallige kredietnemers van minder dan 5% (Sint-Pieters-Woluwe, Watermaal-Bosvoorde, Oudergem, Sint-Lambrechts-Woluwe en Ukkel).

4. Meer nieuwe achterstallige consumentenkredietnemers in 2023

Hoewel het totale aantal achterstallige kredietnemers daalt, stijgt het aantal nieuwe achterstallige kredietnemers. Deze situatie doet zich voor wanneer het aantal personen dat erin slaagt hun financieel evenwicht te herstellen om hun krediet¹⁶ af te betalen, groter is dan het aantal nieuwe achterstallige kredietnemers.

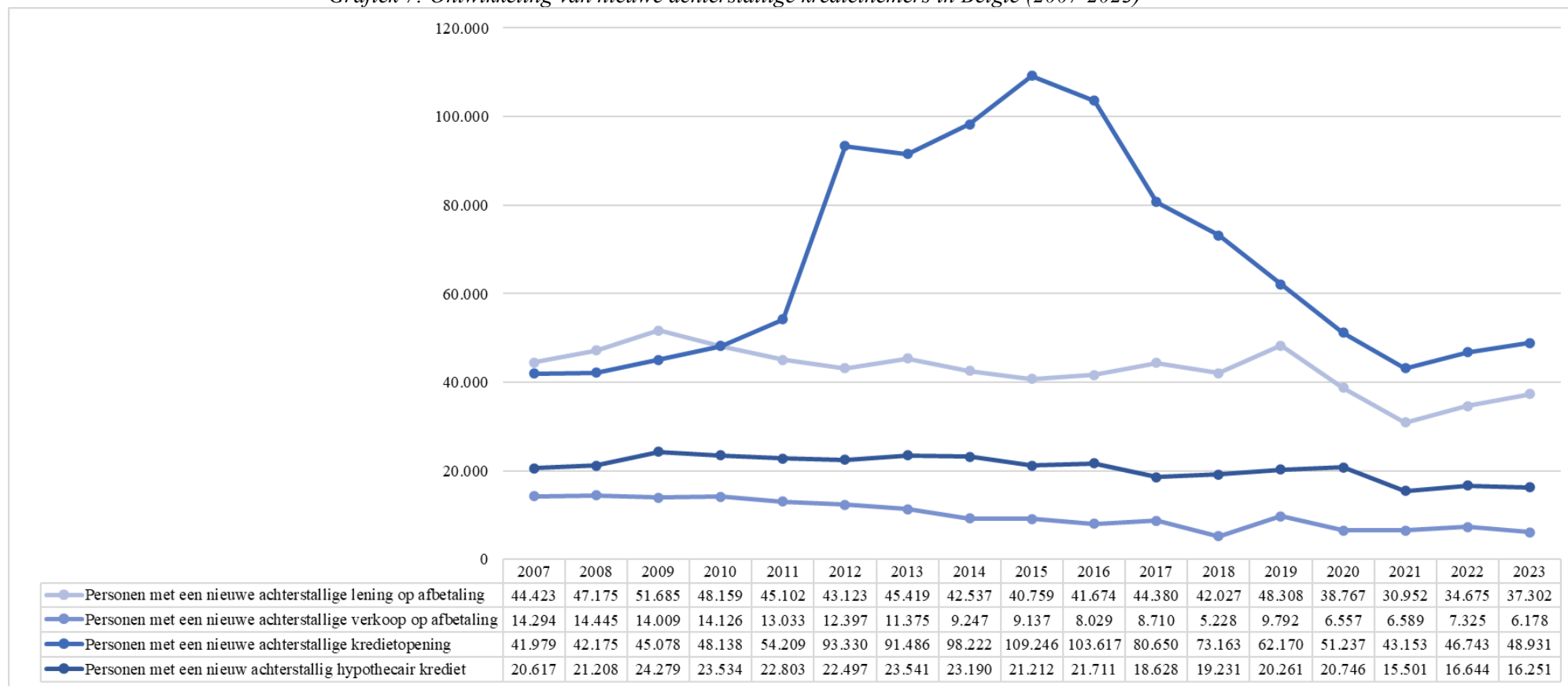
Hoewel het aantal nieuwe achterstallige kredietnemers in 2020 en 2021 sterk daalde, ongetwijfeld door de maatregelen die in het kader van de gezondheidscrisis werden getroffen om uitstel van betaling voor verstrekte kredieten te verlenen, was er in 2022 en 2023 opnieuw sprake van een opwaartse trend in het aantal nieuwe achterstallige kredietnemers. Ondanks de daling van het totale aantal achterstallige kredietnemers (-8,7%), steeg het aantal nieuwe achterstallige kredietnemers tussen 2021 en 2023 met 10,3% (zie grafiek 7). Het ging bovendien om de eerste stijging van dit cijfer sinds 2015. Consumentenkredieten (en vooral leningen op afbetaling en kredietopeningen) worden het meest getroffen door deze stijging. Toch blijft het aantal nieuwe kredietnemers met minstens één nieuw achterstallig krediet onder het niveau van voor de opeenvolgende crisissen.

Het kan gaan om een inhaaleffect na het stopzetten van het kredietuitstel dat tijdens de gezondheidscrisis werd aangeboden. Sommige gezinnen die niet konden betalen, maakten van dit uitstel gebruik, hoewel zij al voor deze maatregel problemen hadden.

Deze gegevens moeten dus verder worden gevolgd in 2024, want als deze stijging zich doorzet en het totale aantal achterstallige kredietnemers blijft stijgen, wordt de situatie zorgwekkender.

¹⁶ Wanbetalingen die uit het negatieve luik van de Centrale worden 'gewist'. Meer informatie over de voorwaarden voor verwijdering uit het negatieve luik van de Centrale is te vinden op <https://www.nbb.be/nl/kredietcentrales/centrale-voor-kredieten-aan-particulieren-ckp/alles-over-de-ckp>.

Grafiek 7: Ontwikkeling van nieuwe achterstallige kredietnemers in België (2007-2023)¹⁷

Bron: Gegevens van de CKP

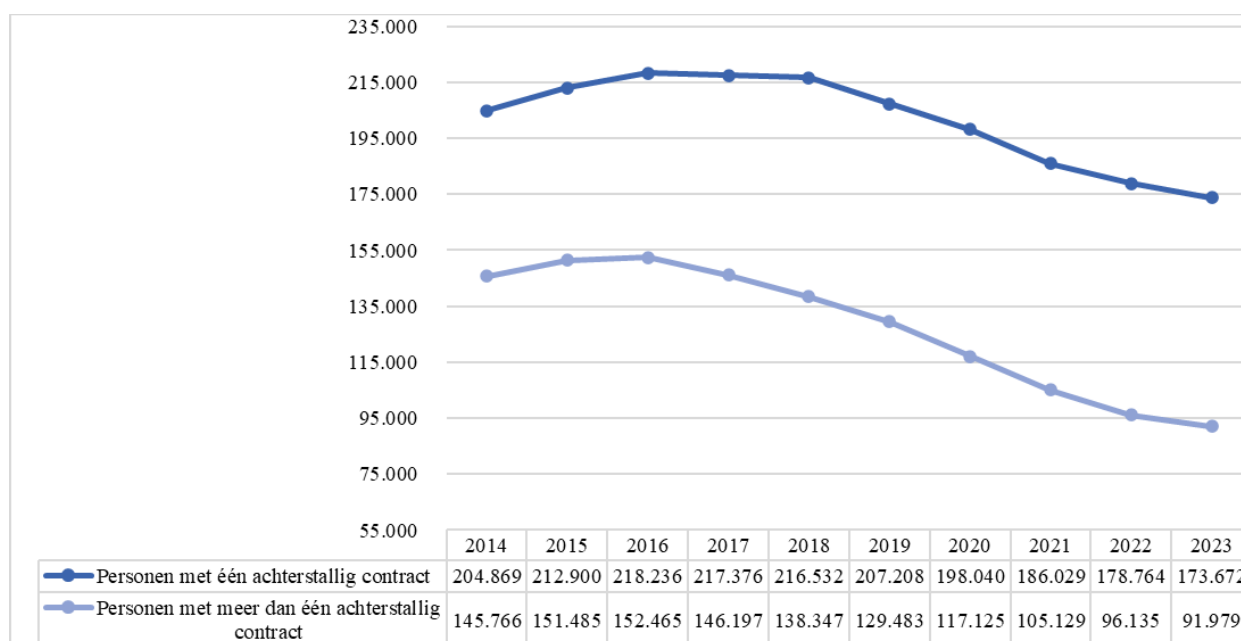
¹⁷ Het aantal personen met een achterstallige nieuwe kredietopening steeg fors in 2012, omdat de wetgever de begrippen geoorloofde debetstanden en overschrijding introduceert (bij de wet van 13 juni 2010 tot wijziging van de wet van 12 juni 1991 op het consumentenkrediet) voor de registratie van nieuwe kredietopeningen in de Centrale.

5. Daling van het aantal particulieren met meerdere achterstallige kredieten in de afgelopen 7 jaar

Een toename van het aantal particulieren met meerdere achterstallige kredieten kan op grotere financiële problemen wijzen. Gezinnen met meerdere achterstallige kredieten hebben zonder twijfel meer budgetproblemen dan gezinnen met slechts één achterstallig krediet.

Het aantal particulieren met meerdere achterstallige kredieten daalt al voor het zevende opeenvolgende jaar (zie grafiek 8). Tussen 2016 en 2023 daalde het aantal kredietnemers met meerdere achterstallige kredieten met 39,7%. In die periode is het aantal kredietnemers met meerdere achterstallige kredieten sterker gedaald dan het aantal kredietnemers met één achterstallig krediet (-20,4%).

Grafiek 8: Ontwikkeling van het aantal personen met meerdere achterstallige kredieten in België (2014-2023)

Bron: Gegevens van de CKP

6. Het gemiddeld achterstallig bedrag stijgt voor het tweede opeenvolgende jaar

Een andere manier om een probleem bij het terugbetalen van schulden te meten, is het analyseren van de betalingsachterstanden. Als het bedrag dat gezinnen verschuldigd zijn bij wanbetaling toeneemt, betekent dit dat de schuldsituatie van personen met financiële problemen verslechtert.

We hebben een indicator om dit effect te volgen: het gemiddeld achterstallig bedrag per achterstallige kredietnemer. Het gaat om het totale bedrag aan achterstallige kredieten gedeeld door het aantal achterstallige kredietnemers.

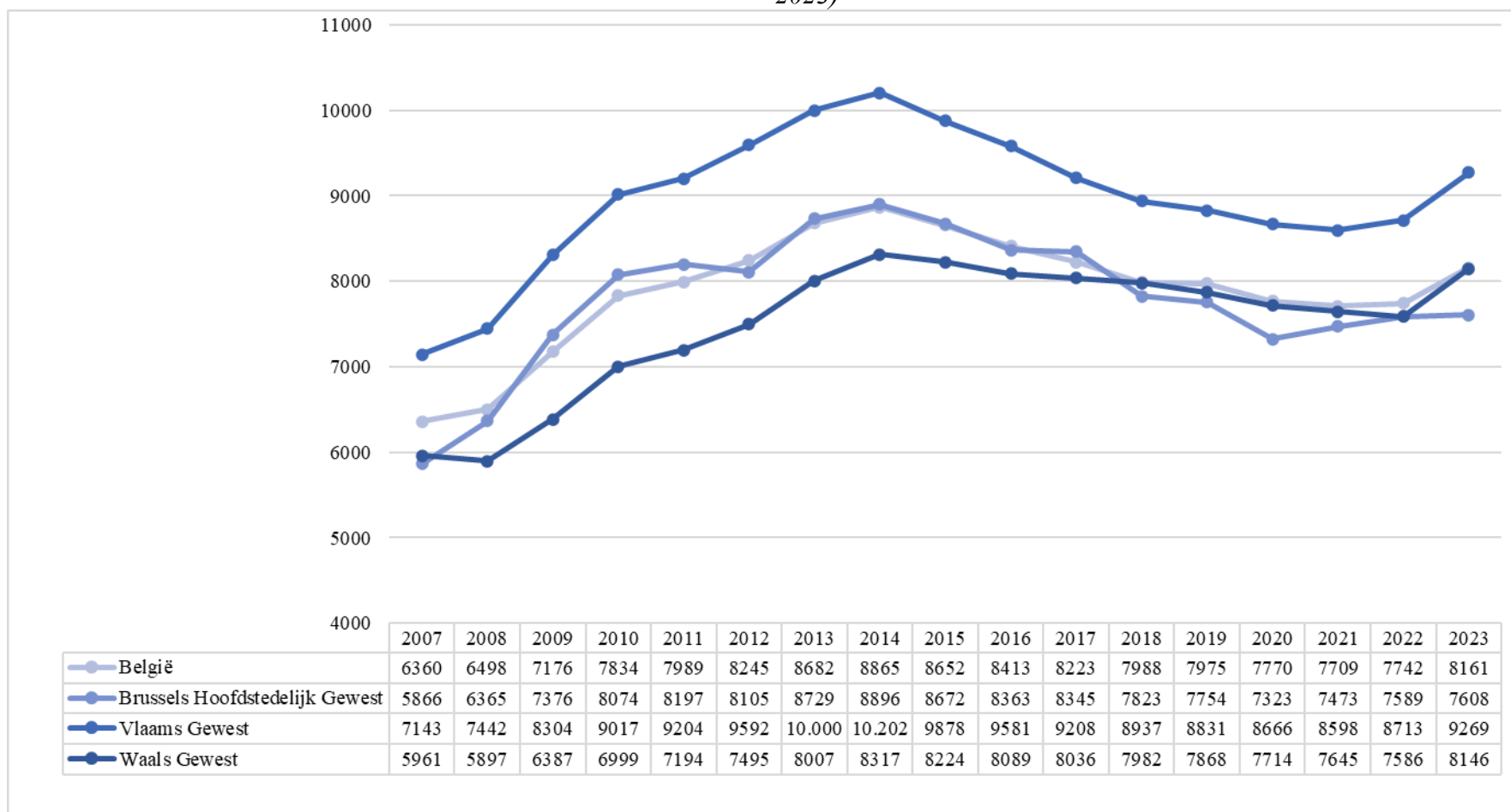
Op nationaal niveau (zie grafiek 9) neemt het gemiddeld achterstallig bedrag per achterstallige kredietnemer tussen 2014 en 2021 af (-13,04%). In 2022 neemt het opnieuw lichtjes toe. Deze

trend zet zich voort in 2023 (+6% tussen 2021 en 2023, wat neerkomt op 452 euro). Deze stijging kan wijzen op grotere moeilijkheden voor gezinnen met betalingsproblemen, eventueel als gevolg van de opeenvolgende crisissen. We moeten hier echter ook rekening houden met een buitengewone inflatiecontext. In 2022 stegen de rentetarieven fors, wat de toename van de verschuldigde bedragen deels kan verklaren.

In 2023 stijgt het gemiddeld achterstallig bedrag in alle drie de gewesten. Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest lijkt het minst getroffen te zijn (+2% tussen 2021 en 2023, wat neerkomt op 135 euro). In het Vlaams en het Waals Gewest keert het gemiddeld achterstallig bedrag terug naar zijn niveau van voor de gezondheidscrisis.

De CKP biedt nog een andere indicator: het gemiddeld achterstallig bedrag per achterstallig kredietcontract. Tussen 2021 en 2023 stijgt het gemiddeld achterstallig bedrag per achterstallig krediet voor alle kredietvormen en vooral voor leningen op afbetaling (+5,6%) en kredietopeningen (+12,6%). Dat gemiddeld achterstallig bedrag is veel hoger bij hypothecaire kredieten (40.620 euro) dan bij leningen op afbetaling (7246 euro). Dit komt door de aard van deze kredietvorm: de ontleende bedragen zijn groter, wat dus ook geldt voor de opeisbare bedragen.

Grafiek 9: Ontwikkeling van de gemiddelde uitstaande schuld (€) per achterstallige kredietnemer op nationaal niveau en volgens gewest (2007-2023)

Bron: Gegevens van de CKP

7. Het risico op achterstal is groter in de leeftijdsgroep van 25 tot 44 jaar

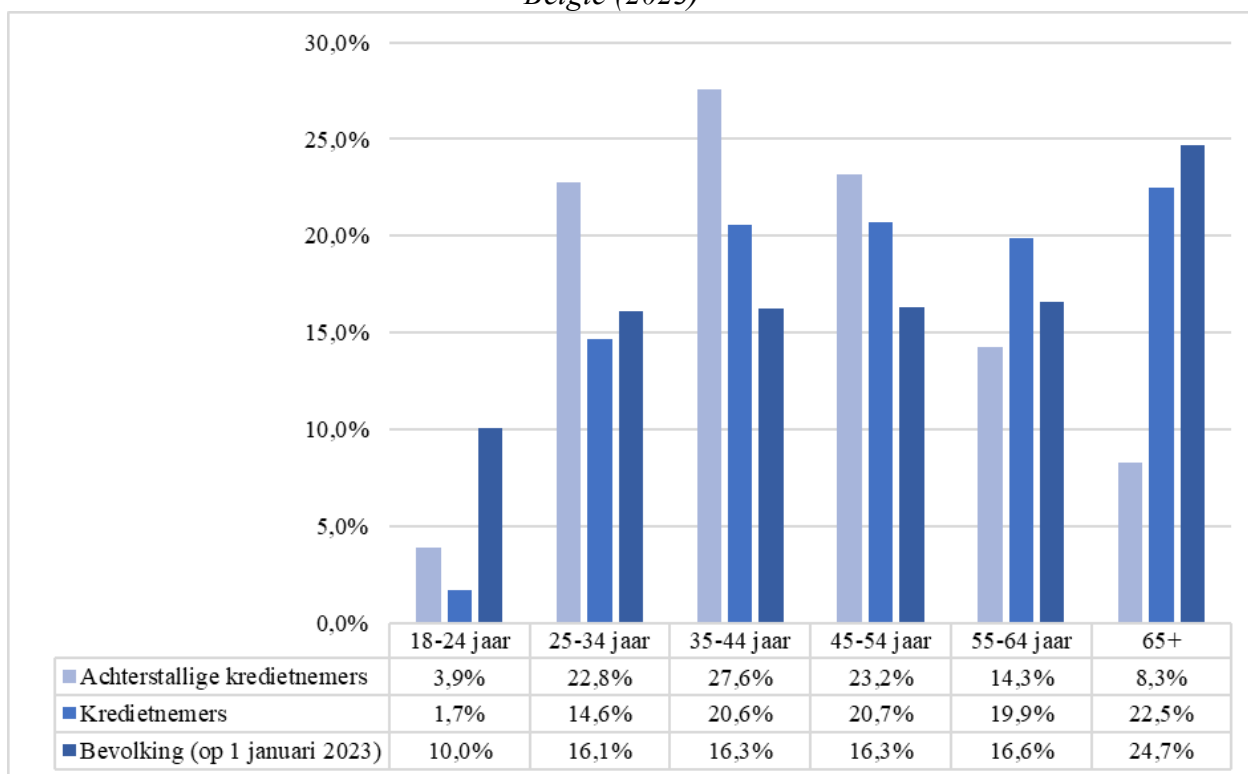
Als je weet welk deel van de bevolking te maken krijgt met achterstallig krediet, kun je ook gerichte maatregelen tegen overmatige schuldenlast nemen die specifiek op krediet zijn toegespitst. De CKP geeft slechts over één sociaaleconomisch kenmerk informatie: de leeftijd van de achterstallige kredietnemer.¹⁸

Grafiek 10 laat zien dat het gros van de achterstallige kredietnemers tussen 35 en 44 jaar oud is (27,6% van de achterstallige kredietnemers). Dit doet vermoeden dat meer personen in deze leeftijdscategorie een krediet opnemen. Vergeleken met de overeenkomstige percentages voor kredietnemers, zijn 35- tot 44-jarigen niet de meest vertegenwoordigde groep onder de kredietnemers (20,6% vergeleken met 20,7% voor 45- tot 54-jarigen). 35- tot 44-jarigen hebben dus vaker minstens één achterstallig krediet.

Omgekeerd lijken oudere personen - 65-plussers - minder vaak met achterstallen te worden geconfronteerd. Slechts 8,3% van de achterstallige kredietnemers is 65 jaar of ouder, terwijl 22,5% van de 65-plussers een krediet hebben.

Er is nog een leeftijdscategorie om in de gaten te houden: de leeftijdsgroep 25-34 jaar. 14,6% van hen heeft een krediet en 22,7% van hen zijn achterstallige kredietnemers.

Grafiek 10: Uitsplitsing van het aantal (achterstallige) kredietnemers per leeftijdscategorie in België (2023)

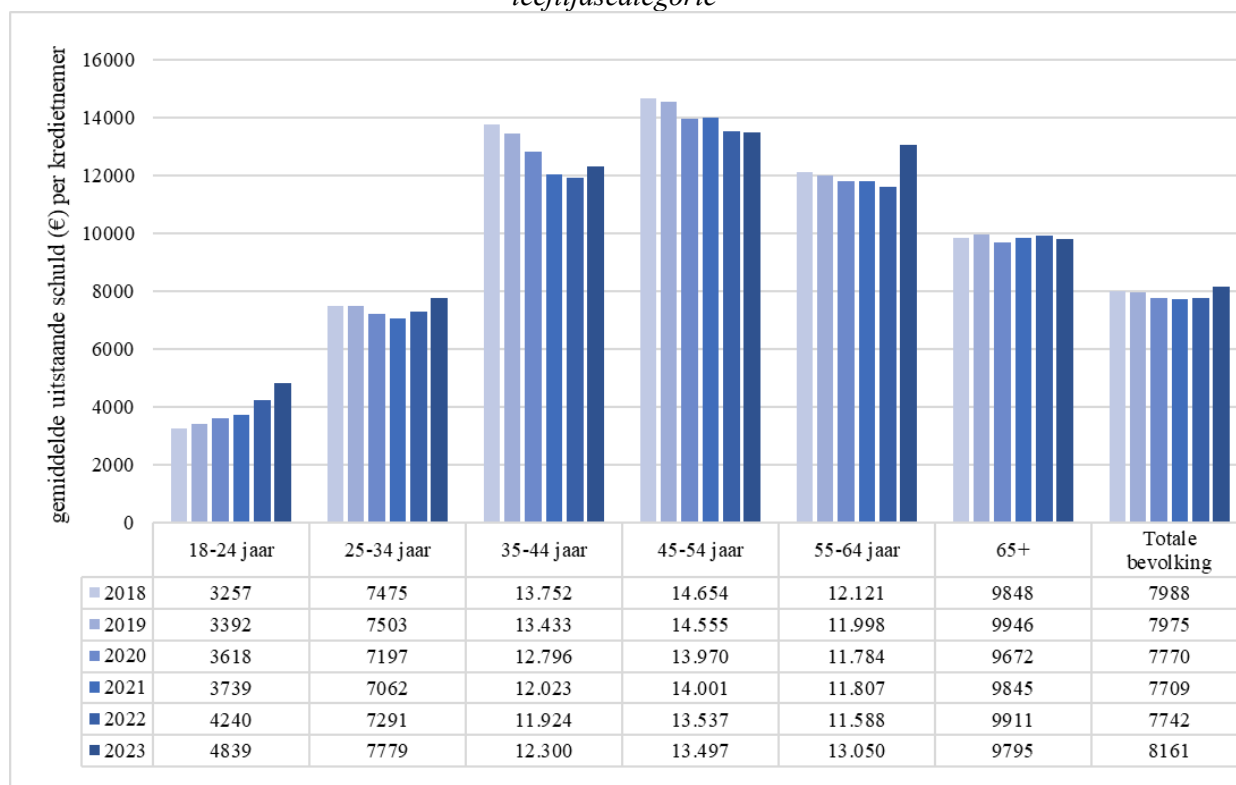

Bron: Gegevens van de CKP

¹⁸ Let wel: het gaat hier om de leeftijd op het moment dat de wanbetaling zich voordoet. De wanbetaler kan ij het onderteken van de overeenkomst tot een andere leeftijdscategorie hebben behoord.

In het vorige punt stelden we een stijging vast van het gemiddeld achterstallig bedrag per kredietnemer in 2022 en 2023, na een gestage daling sinds 2015. Deze trend geldt echter niet voor alle leeftijdscategorieën (zie grafiek 11). Zo steeg het gemiddelde achterstallige bedrag bij de 18- tot 24-jarigen sinds 2018 (+1582 euro), zelfs tijdens de gezondheidscrisis. Bij de 35-44-jarigen, 45-54-jarigen en 65-plussers is het gemiddeld achterstallig bedrag dan weer tussen 2018 en 2023 gedaald. In 2023 steeg het gemiddeld achterstallig bedrag voor de leeftijdsgroep 55-64 jaar opnieuw (met 1462 euro ten opzichte van 2022).

Grafiek 11: Ontwikkeling van de gemiddelde uitstaande schuld (€) per kredietnemer per leeftijdscategorie

Bron: Gegevens van de CKP

8. Aantal CSR-procedures daalt voor het achtste jaar op rij.

Het aantal personen dat een beroep doet op CSR daalde of stagneerde zelfs in 2023. Het daalde drastisch vanaf 2015 en bleef dalen tijdens de gezondheidscrisis (zie grafiek 12).

De daling van het aantal nieuwe procedures sinds 2015 kan worden verklaard door verschillende structurele factoren, zoals een afname van de aantrekkelijkheid van de procedure of een bereikt plateau. De inwerkingtreding van Boek XX van het Wetboek van economisch recht in 2018, dat zelfstandigen niet langer toestaat om een CSR-procedure aan te vragen, heeft wellicht ook een effect op deze daling gehad.

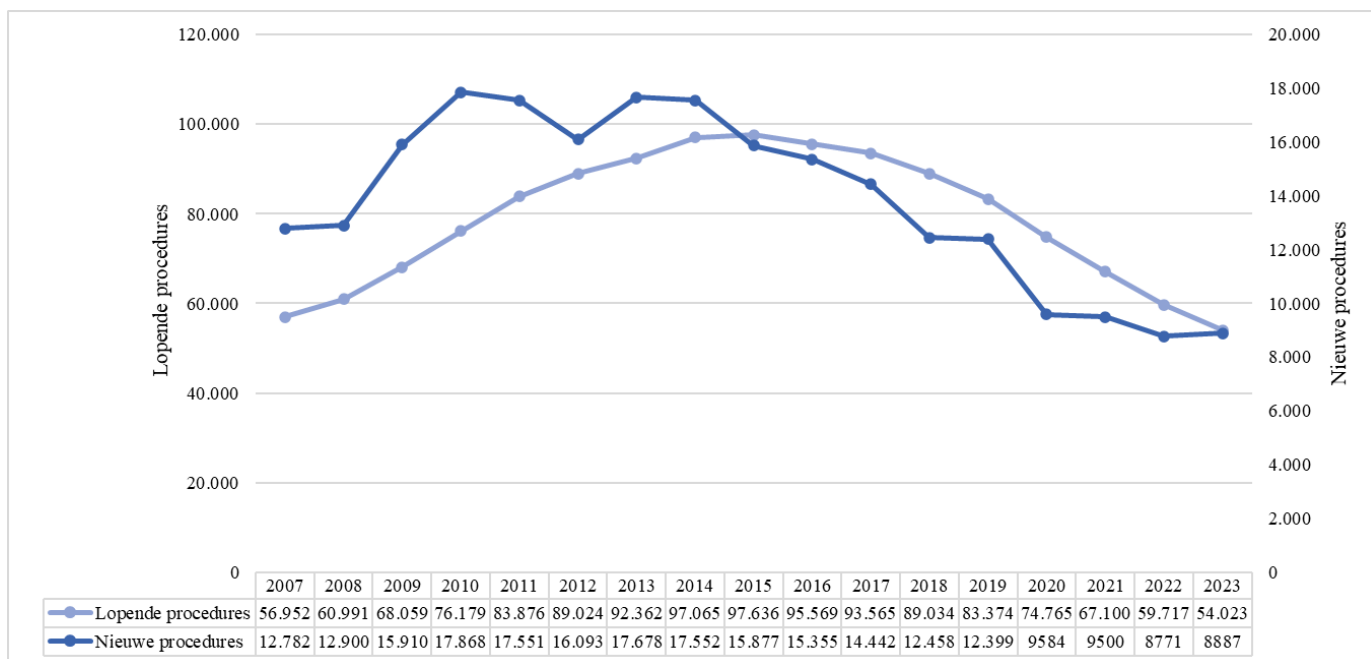
Andere factoren die inherent zijn aan de gezondheidscrisis, kunnen de forse daling van het aantal nieuwe CSR-procedures in 2020 en 2021 verklaren.

- De toegang tot justitie was complexer (afwezigheid wegens ziekte, gebrek aan inzicht in de continuïteit van de dienstverlening, opschorting van hoorzittingen enz.). ;

- De overheid vroeg om soepeler om te springen met invorderingsprocedures, waardoor de overgang van een minnelijke naar een gerechtelijke invorderingsprocedure (opschorting van beslagleggingen) minder snel werd gemaakt.

Tussen 2019 en 2023 daalde het aantal lopende en nieuwe procedures met respectievelijk 35% en 28%. Er was wel een lichte heropflakking van het aantal nieuwe procedures tussen 2022 en 2023 merkbaar. Het is echter nog te vroeg om te besluiten dat CSR opnieuw aantrekkelijk is geworden.

Grafiek 12: Ontwikkeling op jaarbasis van het aantal lopende en nieuwe CSR-procedures (2007-2023)

Bron: Gegevens van de CKP

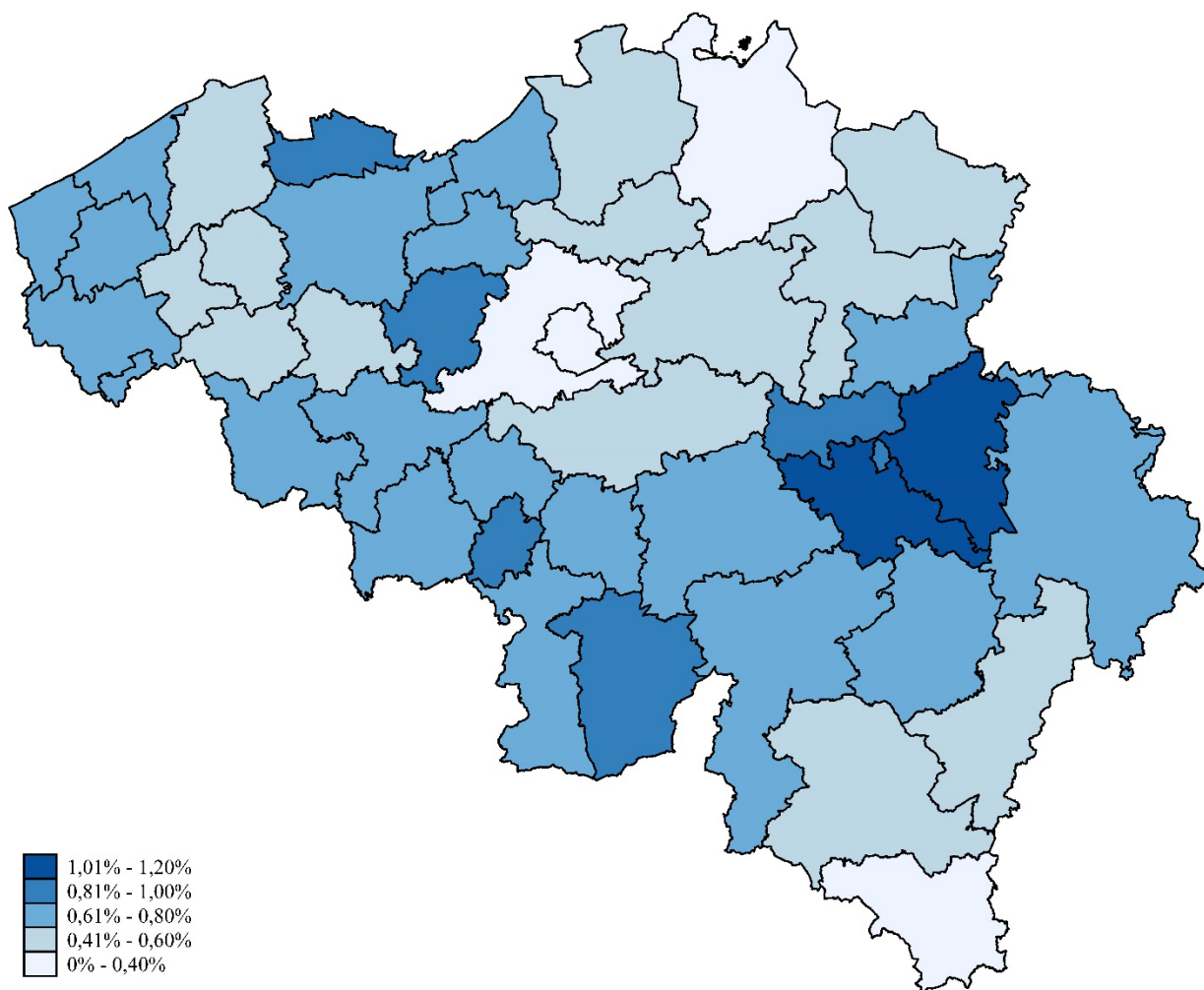
8.1. Geografische uitsplitsing van het aandeel van de meerderjarige bevolking in CSR in België

Net als bij de achterstallige kredietnemers ligt het aandeel van de meerderjarige bevolking in CSR hoger in Wallonië dan in Vlaanderen (zie kaart 2). Het administratieve arrondissement met het laagste aandeel van zijn bevolking in CSR (0,17%) is echter het Waalse arrondissement Aarlen. De administratieve arrondissementen met het laagste aandeel CSR-dossiers bevinden zich in Brussel, de provincie Luxemburg, Waals-Brabant en de meeste Vlaamse arrondissementen. Omgekeerd zijn de arrondissementen met het hoogste aandeel CSR-dossiers Luik (1,14%), Hoei (1,08%) en Eeklo (0,93%).

Uiteraard verschilt de ontwikkeling van nieuwe CSR-procedures per administratief arrondissement. Toch tekent zich tussen 2019 en 2023 een algemene jaarlijkse neerwaartse trend af in het aantal nieuwe procedures in alle administratieve arrondissementen. In 2023 zien we in slechts vier arrondissementen (Antwerpen, Brussel, Gent en Luik) een stijging van het aantal procedures.

Het lijkt vreemd om vast te stellen dat de gewesten die het vaakst met achterstallig krediet worden geassocieerd niet noodzakelijk de gewesten zijn met het hoogste aandeel personen in CSR. Die vaststelling toont aan dat CSR-dossiers niet noodzakelijk gelinkt zijn aan achterstallige kredieten (zie kaart 1).

Kaart 2: Aandeel van de volwassen bevolking met een CSR per administratief arrondissement (2023)

Bron: Gegevens van de CKP en Statbel

8.2. Ontwikkeling van het aantal achterstallige kredieten in CSR-dossiers

CSR-dossiers hebben niet alleen betrekking op kredietschulden. Andere schulden nemen een steeds grotere plaats in in CSR-dossiers volgens tabel 3.

Het grootste verschil tussen 2013 en 2023 is de stijging van meer dan 8 procentpunten in het aandeel CSR-dossiers waarin geen sprake is van een kredietovereenkomst. In die tien jaar tijd zien we het aantal CSR-dossiers met meer dan één achterstallige kredietovereenkomst dalen.

Tabel 3: Uitsplitsing van CSR-dossiers volgens aantal achterstallige kredieten (2013-2023)

Gewicht van krediet in CSR-dossiers	2013	2023	Vershil 2013-2023
Geen kredietovereenkomst	20,2%	28,4%	+8,2 procentpunten
Geen achterstallige kredietovereenkomst	8,9%	11,8%	+2,9 procentpunten
Eén achterstallige kredietovereenkomst	23,3%	23,0%	-0,3 procentpunten
Twee achterstallige kredietovereenkomsten	19,4%	16,0%	-3,4 procentpunten
Drie achterstallige kredietovereenkomsten	13,4%	10,5%	-2,3 procentpunten
Vier achterstallige kredietovereenkomsten	7,8%	5,5%	-2,3 procentpunten
Vijf of meer achterstallige kredietovereenkomsten	7,1%	5,1%	-2,0 procentpunten

Bron: Gegevens van de CKP

Dat er minder kredieten voorkomen in CSR-dossiers is niet verrassend, gelet op het dalende aantal achterstallige kredietnemers. Toch blijkt uit tabel 4 dat de afgelopen tien jaar almaar minder achterstallige kredietnemers een beroep doen op CSR. Dit lijkt erop te wijzen dat achterstallige kredietnemers - vooral met een groot aantal achterstallige kredieten - steeds minder geneigd zijn om een CSR aan te vragen.¹⁹

Tabel 4. Aandeel van personen geregistreerd als achterstallige kredietnemers die een beroep doen op de CSR-procedure (2013-2023)

Aandeel personen in CSR met	2013	2023	Vershil 2013-2023
Eén achterstallige kredietovereenkomst	12,1%	7,7%	-4,4 procentpunten
Twee achterstallige kredietovereenkomsten	21,6%	14,7%	-6,9 procentpunten
Drie achterstallige kredietovereenkomsten	31,3%	21,9%	-9,4 procentpunten
Vier achterstallige kredietovereenkomsten	39,2%	26,0%	-13,2 procentpunten
Vijf of meer achterstallige kredietovereenkomsten	43,8%	29,8%	-14,0 procentpunten

Bron: Gegevens van de CKP

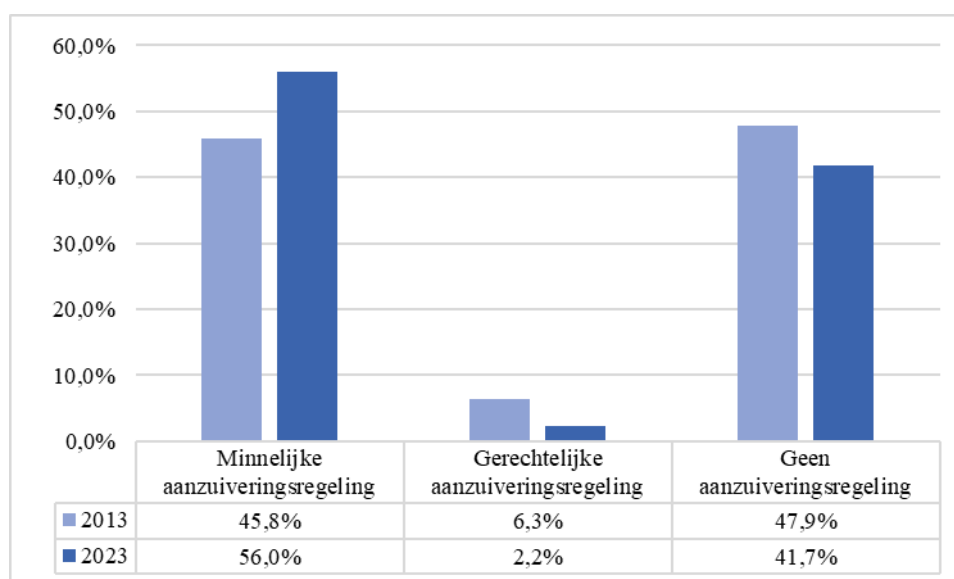
8.3. Ontwikkeling volgens type aanzuiveringsregeling en looptijd van de CSR-dossiers

Eenmaal de schuldenaar tot de CSR-procedure is toegelaten, werkt zijn door de rechtbank aangestelde gerechtelijke bemiddelaar een minnelijke aanzuiveringsregeling uit, waarbij die rekening houdt met zowel de schuldeisers als de schuldenaar. Wanneer er binnen de gestelde tijd geen akkoord wordt bereikt, kan de rechter een beslissing nemen en een gerechtelijke aanzuiveringsregeling opleggen. De rechter beslist welke vorm de gerechtelijke aanzuiveringsregeling aanneemt: gehele of gedeeltelijke kwijtschelding van rente, vergoedingen, kosten en verschuldigde hoofdsom.

Grafiek 13 laat zien dat in tien jaar tijd het aandeel minnelijke aanzuiveringsregelingen toeneemt (+10,2 procentpunten) en het aandeel gerechtelijke aanzuiveringsregelingen daalt (-4,1 procentpunten).

¹⁹ Een grondigere studie naar de redenen waarom minder een beroep op CSR wordt gedaan, zou toelaten om na te gaan of deze evolutie te maken heeft met de vorm van de procedure als dusdanig, met de terughoudendheid van de consument, met maatregelen die kredietverstrekkers nemen of met een sociaal fenomeen.

Grafiek 13: Uitsplitsing van de CSR-procedures volgens type regeling (2013 en 2023)

Bron: Gegevens van de CKP

In theorie mag een minnelijke aanzuiveringsregeling niet langer dan 7 jaar duren. In het Gerechtelijk Wetboek zijn echter een aantal uitzonderingen op deze termijn opgenomen, vooral om de menselijke waardigheid van de schuldenaar te respecteren.

In 2022 duurden meer dan 60% van de dossiers met een minnelijke aanzuiveringsregeling tussen 6 en 9 jaar (zie tabel 5). Slechts 7,5% van de dossiers lopen langer dan 9 jaar. Let wel: van een groot deel van de dossiers - bijna een kwart - is nog geen einddatum bekend.

De statistieken over de looptijd van gerechtelijke aanzuiveringsregelingen zijn vergelijkbaar. Een meerderheid van de gerechtelijke aanzuiveringsregelingen duurt tussen 6 en 9 jaar (47%). Voor iets meer dan een vijfde van de regelingen geldt een looptijd tussen 3 en 6 jaar of is er nog geen einddatum bekend. Meer dan 7% van de gerechtelijke aanzuiveringsregelingen hebben een looptijd van meer dan 9 jaar.

Voor de beide regelingen tekenen zich over een periode van tien jaar twee trends af: het aantal regelingen met een onbekende einddatum neemt toe en het aandeel van de regelingen met een looptijd van meer dan 9 jaar neemt af.²⁰

²⁰ In 2013 was van slechts 12,2% van de minnelijke dossiers en 4,4% van de gerechtelijke dossiers geen einddatum bekend en lopen 32,0% van de minnelijke dossiers en 9,1% van de gerechtelijke dossiers langer dan 9 jaar.

Tabel 5. Uitsplitsing van minnelijke en CSR-dossiers volgens totale duur van de procedure (eind 2023)

Periode tussen de toelaatbaarheidsdatum en...	Einde van de minnelijke aanzuiveringsregeling	Einde van de gerechtelijke aanzuiveringsregeling
Einddatum onbekend	23,4%	23,0%
≤ 3 jaar	0,9%	0,7%
> 3 jaar en ≤ 6 jaar	8,0%	21,8%
> 6 jaar en ≤ 9 jaar	60,6%	47,3%
> 9 jaar en ≤ 12 jaar	4,1%	4,6%
> 12 jaar en ≤ 15 jaar	1,5%	1,7%
> 15 jaar	0,9%	0,9%

Bron: CKP

9. Hoe ziet de toekomst eruit voor gezinnen met problematische kredietschulden?

Het is moeilijk te voorspellen wat de toekomst voor de kredietmarkt brengt. Volgens de projecties van de NBB²¹ stijgt de koopkracht van gezinnen de komende twee jaar, stagneert de werkloosheid en normaliseert de inflatie.

Gelet op de onzekere context door de inflatie en de recente geopolitieke spanningen (oorlog in Oekraïne, Israëlisch-Palestijns conflict) moeten het nodige voorbehoud bij deze projecties worden gemaakt omdat België als land sterk van de internationale context afhankelijk is. Bovendien heeft de Europese Centrale Bank nog steeds geen verlaging van de belangrijkste rentetarieven aangekondigd²², wat gevolgen heeft voor zowel de inflatie als de rente op kredieten.

2024 is ook een verkiezingsjaar in België en Europa. Maatregelen van toekomstige regeringen zullen wellicht ook een impact op de kredietmarkt hebben. Om de opwarming van de aarde tegen te gaan, zijn ook kredieten nodig om huizen te renoveren en om nieuwe (hybride of elektrische) auto's aan te kopen. Daar bovenop moet België de herziene Europese richtlijn consumentenkrediet tegen november 2025 omzetten.²³ 2024 zal dus de toon voor de volgende jaren zetten.

²¹ Nationale Bank van België, Economic projections for Belgium – December 2023, NBB Economic Review, 2023/#16

²² ECB, 'Monetairbeleidsbeslissingen', persbericht, 25 januari 2024, beschikbaar op <https://www.ecb.europa.eu/press/pr/date/2024/html/ecb.mp240125~f738889bde.nl.html>

²³ Zie C. Wauthier, 'Consumentenkrediet: nieuwe Europese richtlijn in het verschiet', beschikbaar op <https://observatoire-credit.be/storage/3816/Cr%C3%A9dit-%C3%A0-la-consommation---nouvelle-directive-EU-en-vue-%28NL%29.pdf>